

مطالعات زبان و ادبیات

تهران - اسفند ۱۳۹۶

تحلیل گفتمان انتقادی در مصباح الهدایه و مفتاح الکفایه عزالدین محمود کاشانی

جوهر محمدی^{۱*} فاطمه خلخال^۲

۱- کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی.

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی

خلاصه

کتاب «مصباح الهدایه و مفتاح الکفایه» مهمترین اثر عزالدین محمود کاشانی است که موضوع آن تصوف و اخلاق می‌باشد، اندیشه‌های بلند عارفانه که در مصباح الهدایه وجود دارد، اهمیت این اثر ادبی-عرفانی را دو چندان کرده است. اما اعتقاد بر آن است که اثر عرفانی مصباح الهدایه و مفتاح الکفایه عزالدین محمود کاشانی، قابلیت تجزیه و تحلیل محتوایی در ابعاد گوناگون، از جمله رویکردهای عرفانی را دارا است. بنابراین، نوشتار حاضر به شیوه تحلیل محتوایی از روش‌های تحلیل انتقادی گفتمان به بررسی و تحلیل ن این اثر در زمینه‌های عرفانی می‌پردازد. یافته‌های پژوهش نشان از آن دارد که فرایند غالب در مصباح الهدایه و مفتاح الکفایه عزالدین محمود کاشانی، فرایند عرفانی است و گفتمان‌های عرفانی چون: محبت، توحید، رضا، صبر نشانه‌ها یا دال‌هایی هستند که با قرار گرفتن در مصباح الهدایه و مفتاح الکفایه عزالدین محمود کاشانی معنا پیدا کرده‌اند.

کلمات کلیدی: تحلیل گفتمان، گفتمان عرفانی، مصباح الهدایه، عزالدین محمود کاشانی.

۱. مقدمه

تحلیل گفتمان یک گرایش مطالعاتی بین رشته‌ای است که از اواسط دهه ۱۹۶۰ تا اواسط دهه ۱۹۷۰ در پی تغییرات گسترده علمی در رشته‌هایی چون انسان شناسی، قوم نگاری، جامعه‌شناسی، روان شناسی، ادبیات و سایر رشته‌های علوم انسانی علاقه‌مند به مطالعات نظام‌مند ظهور کرد و به دلیل بین رشته‌ای بودن، خیلی زود، به عنوان یکی از روش‌های کیفی در حوزه‌های مختلف علوم انسانی مورد استقبال واقع شد. در تحلیل گفتمان می‌نویسند: «تحلیل گفتمان تجزیه و تحلیل زبان در کاربرد آن است، در این صورت نمی‌تواند منحصر به توصیف صورت‌های زبانی مستقل از اهداف و کارکردهایی باشد که این صورت‌ها برای پرداختن به آنها در امور انسانی به وجود آمده‌اند» (بهرام‌پور، ۱۳۷۹: ۹). همچنین، شیفرین و استابز نیز با تکیه بر گستره فراجمله‌ای تحلیل گفتمان آن را چنین تعریف می‌کنند، تحلیل گفتمان «می‌کوشد تا نظام و

دبیر آموزش و پرورش، *

Email: jawharmohammadi@gmail.com